
J.V. Götè „Faustas“

„FAUSTO“ SUKŪRIMO ISTORIJA

- „Faustas“ – viso gyvenimo knyga, rašyta įvairiausiais gyvenimo laikotarpiais, sudurstyta iš skirtingų epizodų.
 - Kūrinyje rasime skirtingu gyvenimo laiku kylančių klausimų, minčių, jausmų.
 - Ir pats kūrinys nevieningas, sudėstytas iš skirtingų scenų, įvairios stilistikos tekstų.
-

FAUSTO TEMA

- Tema apie mokslininką alchemiką germanų kultūroje labai sena, nuo Viduramžių gyvuojanti legendose ir literatūriniuose siužetuose. Dar XVI amžiuje pasirodė anekdotiškų istorijų rinkinys apie keliaujantį mokslininką, gydytoją, astrologą ir magą, sudariusį sutartį su velniu.
- Kuo patraukė jį šis siužetas?
- Galėtume spėti, kad jaunystės gražinimo idėja, sutartis su velniu, noras galynėtis, pergudrauti savo žmogiškąjį likimą.

SUTARTIES SU VELNIU MOTYVAS

- Sutarties, arba lažybų, su velniu motyvas senas kaip pasaulis.
- Jis gyvuoja įvairių tautų mituose, pasakose, patarlėse.
- Gėtė nebuvo pirmasis, rašęs šia tema, – jis tiesiog pasinaudojo visų tautų kūryboje populiariu siužetu.
- Sutarties su velniu motyvą ir šios sutarties pasekmes Gėtė apmąsto pridėdamas daug dalykų iš savo patirties, iš nugyventų metų, suvoktų prasmių.

„FAUSTO“ ŽANRAS

- Kompozicinis ir stilistinis kūrinio nevientisumas.
- Sudėtinga išorinė struktūra: du prologai, dvi didžiulės dalys, pirmąją sudaro 25 scenos, antrąją – 5 veiksmai.
- Kūrinyje yra lyriškų, komiškų ir tragiškų scenų, filosofinės poezijos ir meilės lyrikos, dramatiškų dialogų ir monologų, prozos intarpų, dainų ir baladžių.
- Ilgi monologai ir monologiniai dialogai stabdo veiksmą ir daugiau tinka skaityti nei vaidinti.
- Nėra tvirtai suręstos intrigos, ypač II dalyje.
- Išorinis veiksmas nėra svarbus, atskiras scenas jungia tikslingos temos, pagrindinių motyvų plėtojimas.
- Vidinis vientisumas, sąlygotas minties raidos, Gėtei kur kas svarbesnis nei išorinis.
- Gėtė dėmesį sutelkia į sudėtingus filosofinius būties esmės, pasaulio pažinimo, žmogaus prigimties, jo galių klausimus.
- Draminę įtampą lemia skirtingų požiūrių, principų sankirtos, neblėstantis žmogaus nerimas, didelių siekių ir nepakankamų galimybių konfliktas.
- Todėl paprastai „Faustas“ vadinamas filosofine tragedija. Kartais jis vadinamas poema, vokiečių epu.

- „Faustas“ lietuviškai pirmą kart išverstas 1934 m.
- Vėliau jį išvertė A. Churginas ir A. A. Jonynas.

Pagrindinės kūrinio problemos

- „Fauste“ svarstomos sudėtingos pasaulio pažinimo, žmogaus prigimties, jo galių problemos, apmąstomi būties esmės, pasaulio sandaros dalykai.
- Fausto monologuose vis sugrįžtama prie neišsprendžiamos prieštaros tarp didelių siekių, noro aprėpti būties begalybę ir menkų žmogaus galimybių (žemės kirmino skirtis).
- Dėl to kylantis nepasitenkinimas ir nusivylimas skatina Faustą eiti tolyn, ieškoti naujos patirties, o palaimos pasitenkinimo būseną reikštų dvasinę mirtį.
- Svarbiausioji problema- kaip surasti gyvenimo prasmę?

- Pagrindinė kūrinio tema- faustiškojo tipo žmogaus nepasitenkinimas.
- Faustiškasis žmogus yra toks, kuriam po kiekvieno noro išsipildymo atsiranda naujų troškimų, todėl neįmanomas pastovus, ilgalaikis pasitenkinimas.

- Pagrindinė I dalies idėja- Margaritos tragedija.
- Faustas negali gyventi su Margarita, nes tai reikštų atsisakymą tobulėti, išsižadėti ieškoti gyvenimo prasmę.

- Laikas – viduramžiai (nors pagal keliamas idėjas galime manyti Faustą esant renesanso ar net Švietimo epochos žmogumi).

„Fausto“ įžangos

- Kūrinys turi 3 įžangas: „Paskyrimą“, „Prologą teatre“, „Prologą danguje“.
 - „Prologas teatre“ sukurtas kaip 3 veikėjų ginčas, vykstantis teatre ir apie teatrą.
 - Du menininkai- poetas bei aktorius- ir teatro direktorius kalbasi apie tai, koks turėtų būti spektaklis, svarsto meno apskritai, meno kūrinio ir jo suvokėjo (žiūrovo) santykių problemas.
 - Trys kalbantys personažai nėra individualizuoti, jie – figūros, įprasminančios skirtingus požiūrius į meno kūrybą. Šis prologas suformuluoja mintį, kad visa, ką skaitysime, yra vaidinimas, išmonė.
-

- „Prologas Danguje“ išoriškai primena viduramžiais paplitusias misterijas, kur veikia dieviškos ir velniškos jėgos, personifikuoti gėris ir blogis, dorybės ir ydos.
- Paprastai prologe nusakoma tai, kas įvyko dar prieš kūrinyje pasakojamą istoriją, kas ją lėmė.
- „Prologas danguje“ iš dalies primena antikines dramas (kur kalbasi dievai), iš dalies – Viduramžių vaidinimus, kur personažai yra Dievas, velniai, angelai, šventieji ir t.t.
- Dievo ir velnio dialoge žmogus iškyla kaip nuolat pažinimo siekianti būtybė, kuriai niekada negana to, kas pasiekta.
- Šioje scenoje Gėtė ir primena, ir parodijuoja pirmosios nuodėmės, pirmojo nuopuolio situaciją: velnias prologe sakosi esąs žalčio gundytojo palikuonis („mano prosenelė žvilganti gyvatė“).
- Aliuzijos į žmogaus nuopuolio istoriją rodo, kad dramoje autoriui rūpės žmogaus žemiškoji skirtis, tai, kas sudaro į žemę nutremto žmogaus gyvenimo esmę.
- Prologas primena ir kitą kultūros tekstą – mitą apie Dievo ir velnio kovą, kuri ir yra dinaminė pasaulio kūrimo jėga (prisiminkime ir lietuvių pasakas).
-

-
- „Prologe danguje” ši kova paversta pokalbiu – ginču dėl žmogaus prigimties ir galimybių.
 - Dievo ir velnio pokalbis virsta derybomis. Velnias tikisi paskatinti žmogų veiklai, yra pasiryžęs jį suvilioti. Dievas leidžia blogį norėdamas išbandyti žmogų, neišvaduoja jo iš gyvenimo sunkumų.
 - Klausimo, kodėl Dievas, išpirkdamas žmogų, neišvadavo jo iš visų gyvenimo problemų, Gėtė nekėlė.
-

- Nepraėjus nė šimtui metų tai taps pagrindine rusų rašytojo F. Dostojevskio kūrybos tema; jį sekdami šią temą plėtos ir XX a. antrosios pusės literatūrinio egzistencializmo autoriai.
- Dievo ir velnio pokalbį rašytojas truputį ironizuoja. Dievą vaizduoja literatūriškai, t.y. kaip įprasta liaudies legendose, sakmėse, literatūroje – kaip senelį.
- Velnias dramoje turi kelis kultūrinius sluoksnius: jis ne tik mitinė būtybė, ne tik degraduotas biblinis velnias-gundytojas, o ir kultūrinėje vaizduotėje gyvuojantis suktas pasakų, sakmių personažas.
- Gėtės dramoje jis žino savo kultūrinę „vietą“, tobulai atlieka visokeriopo kipšo vaidmenį.

APIBENDRINIMAS

- Gėtės dramoje yra šių epochų ir literatūros srovių atspindžių:
 1. Išlaikomi antikinės dramos struktūros elementai: prologas, choras, Deus ex machina principas. Graikų dramų pavyzdžiu pasineriama į žmogaus dvasios gelmes.
 2. Siužetas pasiskolinamas iš Viduramžių legendų.
 3. Su klasicizmu sieja žmogaus vaizdavimas: klasicizmas domisi žmogaus prigimtimi, analizuoja subrendusį, su susiformavusiomis ydomis ir dorybėmis žmogų. Toks yra ir Faustas. Bet Gėtė nepaiso trijų vienumų principo – laisvai komponuoja epizodus; vartoja ir aukštąjį, ir žemąjį stilių.
 4. Aistros pražūtingumas grindžiamas racionalistų mintimi apie proto ir pareigos pirmumą.
 5. Su sentimentalizmu sietų tai, kaip pateikiama Fausto ir Margaritos aistra.
-

-
- 6. Ši drama yra ir Švietimo epochos kūrinys, apmąstanti pagrindinį to meto klausimą apie žmogaus proto ir jausmų įtampas, apie žmogaus pažintinės veiklos laisvę ar ribotumą.
 - Dramoje, pasakojančioje apie vieno žmogaus siekių ir klaidų istoriją, Gėtė ieško atsakymo į klausimus, iškylančius ir Naujųjų laikų žmogui: kokia žmogaus prigimtis – geras jis ar blogas? kiek jam lemta pažinti? kas yra žmogus – Dievo paveikslas ar menkas kirminas? kur slypi žmogaus gyvenimo vertė?
 - Fausto drama Gėtė parodo ir Viduramžių, ir savo laikų žmogaus mentalitetą, per ilgus amžius sukauptas Vakarų Europos civilizacijos idėjas, kultūros istoriją, žmogaus klaidų istoriją, žmogaus supratimo ir vertinimo kaitą.
-

Deus ex machina

- [sk. deus eks machina; lot. dievas iš mašinos]: 1. antikinės tragedijos veiksmo atomazgos tipas — staigus, netikėtas kurio nors dievo (nuleisto spec. mech. įtaisu) pasirodymas scenoje ir lemtingas įsikišimas į veiksmą; vėliau — bet koks staigus, nepagrįstas, psichologiškai nemotyvuotas veiksmo posūkis, konflikto išsprendimas dramos ar epiniame kūrinyje; 2*. nelauktas išgelbėtojas.
 - **Šaltinis:** Tarptautinių žodžių žodynas, © Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985
-